

Ս Ի Ո Ն

ԺԹ. ՏԱՐԻ — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ

1945

ՆՈՅՆԱՐԵՐ - ԴԵԿՏԵՐԵՐ

11-12

ԱՄԵՆ. Տ. ԿԻՐԵՂ Ս. ՊԱՏՐԻԱՐԺ ԻՍՐԱՅԷԼԵԱՆ

ԽՍՀՄ-ԵՐԱԿԱՆ

ԱԹՈՌՆ ՈՒ ԱԹՈՌԱԿԱԼԸ

Խորունկ է մեր ուրախութիւնը երբ կը զրեմք այս տողերը, ուղղած մեր նայուածքը Հայաստանեայց Եկեղեցւոյ նուիրապետական աթոռներու կենդանացման և փառքին:

Էլ միածին, Անթիլիաս և Երուսաղէմ, ունին այլևս իրենց զահակալները, ու այս պարագան ոչ միայն ուրախութեամբ կը լեցնէ հայ սիրտերը՝ այլ մանաւանդ կը բանայ հեռանկար հորիզոնները մեծ գործերու համար: Չունինք կասկած այս մասին, որքան ալ որ ազգին ընդհանուր վիճակը տնտեսական հոգերուն մէջ մտասոյզ, արտաքին ու ներքին փոթորիկներէ տարուբեր և կրօնական անտարբերութեամբ չլատուած ըլլայ, և ուր հոգևոր և բարոյական գործի մը յաջողութիւնը զրեթէ հրաշքէ մը կախուած է: Սակայն վստահ ենք թէ պիտի կատարուի այդ հրաշքը, եթէ հաւատարիմ մեր պատմութեան՝ շարունակենք սիրել Հայաստանեայց Եկեղեցին, եթէ մեր տարաշխարհիկ կեանքին մէջ կարենանք մեր և օտարներուն առջև բարձր պահել մեր ազգին անունը. եթէ չմոռնանք երբեք էլ միածինը նախ, ազգային կենդանութեան այդ սիրտը, և կարենանք հողիով անանջատ պահել ինքզինքնիս անկէ՝ իբր հարազատ զաւակներ մեր անձկալի մօրմէն. եթէ վերլպալէս ազգն ամբողջ, առանց այլ և այլի, աննկատ և ողջմիտ իմաստութիւնն ունենայ խորհելու և ընդունելու թէ մեր հինաւուրց և սիրելի հայրենիքը յարութիւն առած է իր գերեզմանական անշքութենէն, և տնտեսական, ճարտարագիտական և քաղաքակրթական բազմատեսակ ձեռնարկութիւններով վերականգնուած, ի վիճակի է ոչ միայն պատուաբերելու և կերակրելու իր ամբողջ ընակիչները, այլ նաև իր քաղցր հովանիին ներքե ընդունելու հետգհետէ աշխարհի շուրս ծայրերը ցրուած անհայրենիք հայութիւնը. ու այս ամէնը՝ անհուն շանքերովը Հայաստանի Խորհրդային ներկայ Կառավարութեան, որ, ատուր համար նոյնիսկ, իրաւունք ունի անխտիր ամենուն սիրոյն, մեծարանքին և երախտագիտութեան:

Եթէ գիտնանք էլ միածին հետ միասին, Սփիւռքի հոգեկան աշխարհին վերե պայծառացած ու իր պատմական դերին մէջ մտած Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Աթոռին տալ իր բաժինը, որպէսզի ան կարենայ ըլլալ ոչ միայն Միջին Արևելքի, այլ բովանդակ Սփիւռքի կրօնական և իմացական մարզին տիրական մատուցը, մեր մշակոյթի պահպանման և անոր որակային ազնուացման:

Ու վերլպալէս՝ եթէ գիտնանք հոգեկան աշքերով նայիլ Հայաստանեայց Եկեղեցւոյ ամենէն յարգուած և իր կրօնական կերպարանքին մէջ խորարմատ՝ Երուսաղէմի Պատրիարքութեան դարաւոր Աթոռին, որ շատ վաղնջական օրերէն սկսեալ՝ առարկայ եղած է Հայ Ժողովուրդի շէրմ սիրոյն և պաշտամունքին: Իբրև ուխտաւժարը քրիստոնէայ հայ սերունդներու, որոնք դարերով իրենց խունկին, արցունքին և լուամային հետ բերած են նաև իրենց հոգիներուն յոյժ

ու քաղաքացիները կրկնապես նուիրականացնելու կրօնական և ազգային այս ժառանգությունները, որոնք կրօնական տարածքը հողերն են, վեր կը մնայ չափերէ և բաղադրութիւններէ: Երուսաղէմը հողեր կ'անքի և փառքի օրերէն կուգայ և պարտի դիմել միշտ աւելի բարձր ճակատագրի մը, մնալով միշտ հոգածու ազգային կարիքներուն, կազմելու համար հրաշք երրորդութիւնը վերոյիշեալ երկու Աթոռներուն հետ:

Մեծ է մեր ուրախութիւնը, ու վստահ ենք թէ այդ ուրախութեան բաժնեկից է բովանդակ Հայ Ժողովուրդը, որ Երուսաղէմի Աթոռը ունի այլևս իր արժանաւոր զահակալը յանձին ձորին Ամեն. Տ. Կիւրեղ Ս. Արքեպիսկոպոս Իսրայէլեանի: Տուած ենք արդէն կենսագրական զիծերը Գահակալին, ամիսներ առաջ, երբ իրողութիւն էր իր ընտրութիւնը միայն, իբրև որոշուած արժանաւոր անձը: Այժմ ստացած պետական հաստատութիւնը, որ կ'օժտէ Գահակալը իրաւական և օրինական արտօնութիւններով և աւանձնաշնորհումներով, կատարած իր ուխտը: Ընդունած հովուական ցուար (ասան) և բազմած յԱթոռ Առաքելական, հազնելով այս կերպ իր եկեղեցական և վարչական բովանդակ իշխանութիւնն ու իրաւասութիւնը:

Ամենապատիւ Տ. Կիւրեղ Ս. Գաղտնիքի կեանքը դիտող մը պիտի տեսնէ հին զիծեր՝ որոնք լուսադոյն հաւատարմներ են ընդունակ և արդիական զործիչը յայտնաբերող: Իբրև զաւակ բարեպաշտ և կրօնի ծառայութեան նուիրուած ծնողաց և աւանդապահ միջավայրի, շատ կանուխէն Նորին Ամենապատուութեան մէջ շինուած է կրօնական ու ազգային աժուր նկարագիր մը: Ազգային խղճերու խմորման և ապա զօքախտութիւններու վաղորդայինն էր որ մեծցաւ և իր սրտին ու մտքին մկրտութիւնը ստացաւ պատանին Տիգրանը, (այլաբանիկ անունը Նորին Ամենապատուութեան): Թէ շատ կանուխէն իր մէջ սաղմաւորուած է արդէն ապագայի մարդը, կը հասկցուի այն փափաքէն՝ զոր իր պատանի տարիներէն ունեցած էր Նորին Ամենապատուութիւնը, էլ միածին երթալու և կրօնաւորելու: Հոգեւոյն Տ. Թորգոմ Սրբազանի նուիրակութիւնը ի Հոգևաստան, առիթ կ'ըլլայ որ երիտասարդ Տիգրանը յուսադրուի իր տարիներու փափաքին մէջ՝ ճակատին խորուրդ մարդկան կամք Աստուծոյ, փոխան էլ միածնի, Երուսաղէմը կ'ըլլայ իր հողեր ծննդեան և զործունէութեան վայրը:

Նորին Ամենապատուութիւն Տ. Կիւրեղ Ս. Գաղտնիքը ամէն բանէ առաջ զիտակից և ամբասիր կրօնաւոր մըն է, բարեխիղճ, զգուշաւոր ինչպէս իր մտածումներուն այնպէս ալ իր վարուեցողութեանը մէջ: Երբեք՝ յախուռն և կամակոր, այլ միշտ հեզ և խոհական: Իր եկեղեցական կեանքի քառորդ դուրը՝ նուիրման և հաւատարմութեան զեղեցիկ օրինակ մըն է իր կոչման և ուխտի բարձրութեան հինք ևս կրնայ Տիրոջ տանը մէջ, որուն վայելչութիւնը այնքան մօտ է իր սրտին, համարձակութեամբ սաղմոսերգելու թեմ յանձնութեան իմուծ գնացի: Եւ կոչումներու ամենէն խորհրդաւորին և ազնուագոյնին այս անձնագրով յօժարամտութիւնը շատ բան կ'ըսէ մեզի իր արժանիքներէն:

Եղած է ուսուցիչ երկար տարիներ և տեսուչ ժառանգաւորաց և Սրբոց Թարգմանչաց վարժարաններու, խորապէս սիրած իր աշակերտները և սիրուած անոնցմէ: Մանաւանդ այն օրերուն, երբ կրթական այս հաստատութիւններուն մէջ ժամանակի պահանջներուն համընթաց իմացական ու հոգեկան նոր մակար-

դակներ շինելու ճիգեր ակիղը կ'առնէին։ Անցնող քսան տարիներու կրթական արդիւնքին մէջ համեստ չէ Նորին Ամենապատուութեան բաժինը, որ իբրև ուսուցիչ, փոխ-սեփուշ և տեսուչ, սկզբնաւորած զսուրբ վրէժինդրութեան գործը՝ բարգաւաճելու, նոր սերունդ մը հասցնելու, և ժամակակի բազմերես պահանջներուն զոճացում տալու աշխատանքին նախանձախնդիր, եղած է. այս գեղեցիկ շարժման և արդիւնքին երիտասարդ ուժը, Փոյթեռանդ՝ և զուրգուբոյս, Նորին Ամենապատուութիւնը յաճախ ինքզինքը կը քառապատկէր, պահանջները դիմաւորելու իր ճիգերուն մէջ։ Կոչուումով ուսուցիչ, կոչել գիտցած ուրիշները և

Իբրև մարդ Նորին Ամենապատուութիւնը խաղաղ, լուրջ և բարի է, սակայն չափազանց նախանձախնդիր, իրեն չի պակսիր յաճախ ընդվզեցնող երևոյթներու առջև պայթելու պատրաստ արգաթ սրտմտութեան կրակը։ Իբրև միտք՝ զարգացած ու կանոնաւոր. իբրև կամք՝ ամուր ու հաստատ. իբրև վարչական հասկացողութիւն՝ պարագաները կշռել գիտցող և ողջմիտ է. իսկ իբրև արտաքին յարաբերութեանց մարդ՝ կիրթ է և ազնուական, բարձրօրէն գնահատուած նշանակաւ շրջանակներու մէջ։ Գիտէ ընդունիլ օտարները. և մեծափայլուն, ընդունուիլ օտարներէ, ձգելով միշտ խոր տպաւորութիւն թէ հանգամանաւոր և թէ զբառաշրջիկ այցելուներու վրայ։

Անա այս կարգի հաստատ արժանիքներով անձնաւորութիւն մըն է որ կը բազմի Ս. Յակոբեանց Առաքելական Գահուն վրայ։ Երուսաղէմ իբրև ամենէն թափօժ օճախը արտասահմանեան մեր հաստատութիւններուն, վայելելով բարձր պետութեան մը համակրանքն ու պաշտպանութիւնը և երիտասարդ պետի մը կողմէն ու նախաձեռնող ոգին, վստահ ենք թէ կոչուած է իրագործելու մեծ գործեր։ Գահակալութիւն մը միշտ ծանր դէպք մըն է մեր ազգային և կրօնական կեանքին վրայ, յղի պատմական ժողովրդարձումներով, ճակատագրական ըսուելու չափ հետեանքներով։ Չենք նայիր ապագաներու վրայ. մարգարէի աչքերով, բայց կրնանք որոշապէս ըսել որ Ս. Յակոբ ունի ընելիք, քանի մը պատուրիւրքներու կեանքը լեցնելու և արգասաւոր ընելու բաւող։ Չենք թուել զանոնք, բայց գիտենք թէ այդ Աթոռին կարիքները ազգէն կուզան և բզզին կ'երթան։

Երուսաղէմի Հայ Պատրիարքութիւնը ամէն բանէ առաջ պաշտպանն է Ս. Տեղեաց մէջ Հայոց ունեցած իրաւունքներուն։ Սակայն Ս. Յակոբեանց մեծ նախաձեռնող որուն մէջ կը տաղաւարուի. Առաքելական Աթոռ մը, աւելի է քան վանք մը մեր ազգային և կրօնական խղճմանքին առջև։ Սիրնի բարձունքին հանգչած այն տապանակն է ան, որուն մէջ պահուած է հաղար անգամ նահատակուած բայց յաւէտ կենդանի ազգի մը միսիթարութեան յոյսին մուրհակը։

Թող ամենուն խղճմանքը անգամ մը ևս պայծառանայ այն զգացումով թէ՛ Առաքելական այս Սուրբ Աթոռը, որուն կոչումն է եղած դարերէ ի վեր ազգին հոգեւոր փրկութեան և բարգաւաճումին դերը միայն, այդ նպատակին պիտի շարունակէ ծառայել դարձեալ, հաւատքի, բարեպաշտութեան և մտաւոր լուսաւորութեան միջոցներով ծառայելով ազգին վերակենդանացման գործին։

Մաղթենք որ Տիրով հովանին միշտ անպակաս ըլլայ արժանընտիր Պատրիարքին և զինուորեալ այս Միաբանութեանը վրայ, որպէսզի պսակուին բոլոր անկալութիւնները Միաբանութեան և Ազգին։